

İNTİHAR-ZAMANIMIZIN BİR KAHRAMANI ROMANINDA BİREYİN TRAJEDİSİ

Volkan YAYLA*

Özet

Roman yazarlığına *Devrimciler* (1988) romanıyla başlayan Kaan Arslanoğlu'nun altıncı romanı *İntihar-Zamanımızın Bir Kahramanı*'dir. 1980 dönemi olaylarını yaşamış olan ve yaşadıklarının etkisini eserlerinde gördüğümüz yazarın, günümüz itibarıyla on üç romanı bulunmaktadır. Yapıtlarında çağımızın insan portrelerini başarıyla çizen Arslanoğlu'nun bu romanı, Erdem adlı karakterin toplum içerisinde varoluş mücadelesini, bunalımlarını, kendine ve çevresine yabancılaşmasını konu alır. Diğer toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da görülmeye başlanan modern insan tipi ve onun sorunları, Türk romanında da kendine hayli yer bulmuştur. Günümüz Türk toplumuyla, bunalım ve yalnızlık gibi aynı sorunları paylaşan Erdem karakteri, bu sorunlara sahip birçok roman karakterine de benzemektedir. Bu çalışmada, *İntihar-Zamanımızın Bir Kahramanı* romanı üzerinden yaşama tutunma sancısı çeken, psikolojik açmazları olan, intihar edip her şeyden vazgeçmeyi planlayan modern bir kent insanının trajedisi, sosyolojik ve psikanalitik temellendirmelerle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kaan Arslanoğlu, intihar, yabancılaşma, birey, toplum, bunalım.

THE TRAGEDY OF INDIVIDUAL IN THE NOVEL OF İNTİHAR ZAMANIMIZIN BİR KAHRAMANI

Abstract

The sixth novel of Kaan Arslanoglu, who started his novel with the novel *Devrimciler* (1988), is *İntihar-Zamanımızın Bir Kahramanı*. The author, who has experienced the events of the 1980s period and saw the influence of his experiences in his works, now has thirteen novels. This novel by Arslanoglu, who successfully portrays the human portraits of our time in his works, is about the struggle for the existence of the character Erdem as a struggle for existence in the society, the alienation of himself and his surroundings. The modern human type and its problems, which have begun to be seen in Turkish society as it is in other societies, have also found their place in Turkish novel. Erdem character, who shares the same problems as today's Turkish society, depression and loneliness, resembles many other novel characters with these problems. In this work, the tragedy of a modern city man who is

* Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi.

suffering from the grip of life, psychological dilemmas, suicide and planning to give up everything will be examined through sociological and psychoanalytic basis through the novel of *İntihar-Zamanımızın Bir Kahramanı* novel.

Keywords: Kaan Arslanoğlu, suicide, estrangement, person, society, crisis.

Giriş

İlk defa F. Hegel tarafından kullanılan yabancılaşma kavramı ile Tanrı'nın insana yabancılaştığı ortaya konmaktadır. Yabancılaşma, fizikî anlamda insanın varoluşu ile ruhî anlamdaki varlığı arasındaki mesafeye dayanmaktadır (E. Erkal vd. 2017: 297-298). Psikiyatride normalden sapma durumunun ifadesi olarak kişinin çoğu kez bir akıl bozukluğu nedeniyle toplum içindeki ilişkilerinin bozulması, toplumun böyle birini dışlaması, yabancı sayması anlamında kullanılmış; çağdaş psikoloji ve sosyolojide yaygın olarak kişinin kendisine, içinde yaşadığı topluma, doğaya ve başka insanlara karşı duyduğu yabancılık hissi olarak tanımlanmıştır (Balık 2011: 9). Özellikle Sanayi Devrimi'nden sonra bu tanıma uygun insan tipi çoğalmış, ekonomik ve teknolojik değişimler toplumları tekdüzeliğe, sıradanlığa götürmüştür. Bireyler yaşadıkları topluma, çevreye ve kendilerine yabancılaşmışlardır.

Avrupa'da doğan Modernizm ve gittikçe artan teknolojik gelişmeler neticesinde "modern insan" tipi ortaya çıkmıştır. Genel kaniya göre de "yabancılaşma" kavramı Sanayi Devrimi'nden sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavram, çok sayıda sosyolog tarafından bir kimsenin kendisini etkileyen toplumsal, ekonomik, politik olayları ve süreçleri kontrol edememesi veya anlayamaması manasında kullanılmıştır (Ertoy 2007: 37). Günümüz sosyologları da yabancılaşmayı, toplumsal ve kültürel yaşamdan ayırışmayı ifade etmek üzere kullanmaktadır. Bu aynı zamanda, terimin gündelik dilde geleneksel olmayan anlamıyla, en yaygın kullanımındadır (Ertoy 2007: 37).

Yalnızlaşmış, yabancılaşmış, korku ve bunalım içindeki modern insan tipinin edebiyattaki yansımaları mühimdir. Bu insan tipi toplumun büyük çoğunluğunu kapsamakla birlikte, özellikle aydın-yazar kanadının bir kısmı yalnızlık, yabancılaşma ve bunalım içinde görülmüş, edebî metinlere konu olmuştur. Şair ve yazarlar, yabancılaşmış modern insan tiplerini eserlerinde çizerlerken yer yer bu tipler aracılığıyla kendi trajedilerini de kurgulamış olurlar. Nitekim her biri bu toplumun birer üyesidir ve yaşanan toplumsal

kırılmaları ve değişimleri onlar da yaşamaktadırlar. Öyle ki bu değişimleri duyumsamayan, toplumsal dinamiklere hâkim olmayan sanatkârların başarısı kalıcı olmayacaktır. Yabancılaşmayı konu edinen sanatkâr, ya kendi de bu yabancılaşma sürecini yaşamış ve bunu eserine yansıtmıştır; ya da yabancılaşmış bireyi gözlemleyip eserine aktarmıştır. Bu konuda Ahmet Kabaklı'nın aktardıkları önemlidir: "Yazar çağının bir kişisi olarak, toplumun geçirdiği bunalımlar içinde görev almak zorundadır. Zaten, buhrandan kaçması boşunadır. İster katılsın, ister katılmasın, yazar damgalanmaya hatta lekelenmeye mahkûmdur. Gelecek nesiller, çağının meselelerine katılmayan yazarı ayıplayacaklardır" (Kabaklı 2016: 133). Eserlerinde, yaşadığı dönemin özelliklerini yansıtmak yazarlar için bir seçimdir. Bu seçim, ürettikleri edebî türe göre değişiklik göstermekle birlikte çoğu zaman yazarlar için olumlu sonuçlar doğurur. Çağın kaçınılmaz kaderi "yabancılaşma" modern insan için psikolojik, sosyo-psikolojik problemlerin ana nedenlerinden biri olurken; modern sanatçı için de büyük olanakların kapısını açmıştır (Sarıkaya 2014: 167).

Bir kelime olarak trajik, trajedinin özündeki çatışmadan çıkmıştır. Yani öncelikli olarak trajediyle ilişkilidir. Ancak bugün ironiyle birlikte insanın yaradılışındaki bir durumu ifade eden başlı başına bir kavram olarak düşünülmektedir (Balcı 2008: 13). Trajik kelimesi, insandaki çözümsüz durumları, çıkışsız çatışmaları, kendi sınırlarını aşan durumlar karşısındaki çaresizliğini ve bu çaresizliğin doğurduğu çatışmaları ve çelişkileri anlatır (Özcan 2015: 11). Modern insanın yaşadığı yabancılaşma aynı zamanda trajik bir durumdur. Modern dünyadaki hızlı ve takip edilmesi güç değişimler, insanları kendi benliği ve dünya arasında trajik bir duruma düşürmüştür. Trajik durum, modern insanın yaşama biçimiyle birlikte bir alan genişlemesine gitmiştir. Mitte ve epikteki soylu insan, kendi dışındaki güçlerle çarpışmakla yetinirken; modern insan, yeni yaşama biçiminin getirdiği alışkanlıklarla kendi iç kuvvetlerini keşfetmiştir. Bir başka ifadeyle hem içinin hem de dışının tehdidi altına girmiştir. Kent hayatının hızlanması, sanayinin yoğunlaşması ve geleneksel metanın yerini modern nesnelere bırakması, insanoğlunu dışa karşı tetikte durmaya zorlarken; modern kültürün göze ve kulağa hitap eden gelişmesi ise insanı kendi iç kuvvetleriyle hesaplaşmak zorunda bırakmıştır (Özcan 2015: 14).

Modernizmin getirdiği yenilikler insanları kitleler halinde etkisi altına almıştır. Yenilikler hızlıca insanlara sirayet etmiş, insanların sosyal yaşamları

ve bireysel dünyaları değişmeye başlamıştır. Her şey eskisinden daha hızlı hale gelmiş, bilgi ise kolay ulaşılabilir olmuştur. İnsanlar aydınlanmaya başlamış, hayata farklı açılardan bakmaya başlamışlardır. Bu hızlı değişim insanların trajedisini de beraberinde getirmiştir. Geleneksel insanın trajik kırılmalarının sebebini bilinmezlik oluştururken; modern insanın trajedisini çok şeyi bilmek ve bütün bunlara rağmen sorunlarını çözememek oluşturmaktadır. İnsanın olanla olması gereken arasındaki bu çelişkili durumu, geçmişte olduğu gibi bugün de sanatın en önemli kaynaklarından birisidir (Özcan 2015: 17)

Türk Edebiyatında trajik durum Tanzimat'a kadar neredeyse hiç yoktur. Yerleşmiş sanat anlayışı, kültürel sebepler buna müsaade etmemiştir. Türk toplumundaki kırılmalar ve modern yaşama geçiş Tanzimat'la başlar. Türk Edebiyatında da şekil ve muhteva yönünden yenilik arz eden ilk eserler bu dönemde yazılmaya başlanır. Bu dönemin trajedi açısından önemli ismi ilk Sadullah Paşa'dır. O'nun 19. Asır kasidesi, değişen dünyanın fark edemediğimiz bir takım değeriyle bizim yüzyıllardır doğru olarak kabullendiğimiz geçerliliğini yitirmiş sanılarımızı karşılaştırarak; iki dünya arasındaki farklılığı trajik bir biçimde ortaya koyar. Bu yönüyle trajik edebiyatımızın ilk önemli numunesidir (Özcan 2015: 21).

*İntihar-Zamanımızın Bir Kahramanı*¹ romanı, günümüz yazarlarından Kaan Arslanoğlu tarafından 1999 yılında kaleme alınmıştır. Eser, dokuz bölümden oluşmaktadır. Bölümler arasındaki geçiş, genellikle karakterin bölüm sonunda uyuması ve sonraki bölümde uyanması şeklinde sağlanır. Romanın başladığı yer bir dağın eteğidir ve eser başladığı yerde biter. Mekânsal bir değişiklik görülmez. Eserin başkişisi Erdem'dir ve buraya çıkma amacı, yaşamı, kendini, yaşadığı toplumu sorgulamak, esas itibarıyla ise intihar etmektir. Erdem burada 4-5 gün kadar bir süre geçirir. Bu zamanının büyük bölümünü sorgulamaya ve düşünmeye ayırır. Romanda sürekli geriye dönüşler yapılır, Erdem'in hayatından kesitler sunulur. Eser, Erdem'in geçmiş hayatı ve şimdiki düşünceleri üzerine kurgulanmıştır. Olayların hangi yıllarda geçtiği belirtilmez fakat romanda yaşananlardan, olayların modern ve teknolojik bir zamanda geçtiği okura hissettirilir.

¹ Bu çalışmada romanın 2005 yılında İthaki Yayınları tarafından yapılmış baskısı esas alınmıştır.

Erdem, çocukluğundan itibaren kendisiyle birlikte gelen bazı problemler yaşamaktadır. Hayatı ve çevresini duyumsamada farklılıklar arz eden bir insandır. Zamanla kendisine ve yaşadığı topluma yabancılaşmış, bu yabancılaşma onu intihar düşüncesine kadar götürmüştür. Arzuladığı hayatı yaşayamayan, yaşadığı çevre içinde kaybolmuş, kendini bulmaya çalışan Erdem, trajik bir hayatı sürdürmektedir.²

Yalnız ve Trajik Bir Karakter: Erdem

Erdem, genel itibariyle sikkın, bıkkın, hüzünlü bir mizaca ve yapıya sahiptir. Canı hiçbir şey istemeyen, her şeyden vazgeçmiş, herhangi yeni bir şey yaşayıp değişme amacı olmayan, hayatı yorucu gören bir modern zaman insanıdır: *“Canı öylesine hiçbir şey istemiyor ki, nasıl işe gidebildiğine, işten nasıl eve gelebildiğine hayret ediyor”* (s. 29). Ona göre yaşamını sıkıcı ve yorucu hale getiren en büyük nedenlerden biri kendi kişilik yapısıdır. Yaşamı olumsuz tarafından duyumsar, olumlu şeylerin elbet sonu olduğunu düşünür, bu sebeple olumlu şeylere önem vermez: *“bahar gelir, mor, pembe, beyaz çiçekler açar dallarda, sevindirmez onu bitki dostlarının neşesi. Dökülecekler, der içinden. Uzun sürmez güzellikler.”* (s.35). Daima sikkındır ve bundan yüz yıl önce yaşasa dahi sıkılacağını düşünür. Sürekli bir arayış içindedir fakat aradığı şeyi bir türlü bulamaz. Hayatında olacaklar hususunda seçim hakkı tanınsa, tercih ettiği seçenekten memnun kalmayarak sıkılacak bir karakterdir. Yaşanılan mutlulukların sürekliliğine inanmaz. Mutluluğun elbet biteceğine, huzursuzluğun her zaman kalacağına inanır. Sadık Kılıç'ın *“Ümitsizlik ‘yabancılaşma’, bedbahtlık, ‘ben’ in kendine âdiyet duygusunun yokluğu içine yerleşmesidir. Bu durumda kişi düşüş içerisinde katlaşır ve her türlü çözümü reddeder.”* (Kılıç 1884: 72) görüşündeki insan tipi Erdem'in kişiliği ile örtüşmektedir. Yaşamı bir şeyleri kanıtlama peşinde geçer. Bu kanıtlamalar çoğunlukla kendi benliğini tatmin etmek içindir.

Hayatı yaşadıkça ve idrak ettikçe fiili olmasa da ruhen ondan(hayattan) uzaklaşır. Ekonomik düzeyi ve çevresindeki insan sayısı her insanı mutlu edebilecek niteliktedir. Fakat Erdem, topluma ve çevresine yabancılaşmıştır.

² Ayrıca, Rus yazar Mihail Yuryeviç Lermontov'un 1840 yılında kaleme aldığı *Zamanımızın Bir Kahramanı* adlı romanındaki Peçorin karakteri ve Erdem arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. İki roman arasında metinlerarasılık bulunmaktaysa da bu başka bir çalışmanın konusudur.

Kalabalığın içinde kendini yalnız hisseder. Bu, modern toplumların kitleler hâlindeki yalnızlığıdır. Erdem bu yalnızlığı uzun süredir hissetmektedir.

İntihar ve Ölüm

Nasıl bir sonuç vereceği bilinen, kurbanın kendisi tarafından gerçekleştirilen, olumlu ya da olumsuz bir edimin dolaysız ya da dolaylı sonucu olan her ölüm edimine intihar denir. İntihar girişimi de böyle tanımlanan, fakat ölüm sonucu vermeyen edimdir (Durkheim 2013:5). İntihar genel olarak kişinin hayatını bilinçli ve kasıtlı olarak kendisinin sonlandırmasını ifade eden biyolojik, psikiyatrik ve psiko-sosyal faktörlerin etkili olduğu; yaşam ile ölüm isteği gibi birbirine zıt duyguların iç içe geçtiği karmaşık bir davranıştır (Alptekin vd. 2012: 15).

İntihar, her şeyden önce, şüphesiz ruhî bir marazın dışarı vurmasıdır (Okay 2014: 168). Yapılan araştırmalara göre son yıllarda intihar vakalarında dünya çapında artış gözlenmektedir. Türk toplumunda intihar, hemen hemen her dönemde görülse de İslami anlayışta yeri olmadığı için Tanzimat öncesinde daha az görülür. Türk modern yaşamının ve edebiyatının ilk dikkat çeken intiharı Beşir Fuad'ındır. Hiçbir rahatsızlığı olmadığı halde; yolculuğa hazırlanır gibi hazırlanarak intihar eder. İntihar etmezden önce nasıl intihar ettiğini ve o esnada çektiği acıları bir bir yazar (Tekşan 1988: 5). Bir edebiyat insanı olarak Beşir Fuad'ın intiharı hâlen etkisini sürdürmektedir.

İntihar; Türk Edebiyatına Tanzimat'tan sonra girmiştir. Batı Edebiyatından yapılan çevirilerde ve Batı Edebiyatındaki örneklerine benzer şekilde yazılan hikâye, roman, tiyatro vb. eserlerde intihar konusu ele alınmıştır. "İntihar" kelimesi yerine "kendini katletme", "kendini telef etme" tabirleri kullanılmış, daha sonraları ise; intihar kelimesi kullanılmaya başlanılmıştır (Tekşan 1988: 53). İntiharların bir kısmı gerçekleşirken bir kısmı da girişim ve planlama düzeyinde kalmıştır. "İntihar genellikle insanın kendini öldürmesi olarak düşünülmekte ve sadece davranışın sonunda ortaya çıkan durumla ilgilenilmektedir. Böyle bakıldığında insanı kendini öldürmeye götüren süreç göz ardı edilmekte ve bu süreci başlatan olay veya olaylar hakkında düşünmemiz zorlaşmaktadır" (Alptekin vd. 2012: 20) görüşü önemlidir. Erdem'in intihar düşüncesinin altında yatan sebepler, yaşanabilecek bir intihar sonucundan daha önemlidir. Erdem, Türk Edebiyatında intihar ve ölüm üzerine düşünen, bunu planlayan

karakterlerden biridir. Bununla beraber ölüm korkusu Erdem'in yaşamında önemli bir noktadadır:

Düşündü. Aslında tüm hayatının korkuyla geçtiğini ayırmıyordu. Ölüm korkusu: Yaşamının en önemli duygusu. Ölüm korkusu ve baş edebilmek için kimi zaman üstüne üstüne gitme, kimi zaman dalga geçme onunla, yüz göz olma, enseye tokat kışa parmak sırnaşma, yanından geçerken çelme takma, göz kırpma... Tüm yaşamı korkuyla geçmiş ve korkuya karşı delicesine atılganlıkla. Hep gün saymış ve yenilemiş: "Bugünü de kurtardık, yarına Allah kerim!" (s. 184).

Erdem'in, dağın eteğinde kendi iç dünyasına yöneldiği ve daldığı düşünceler içinde ölüm üzerine yoğunlaştığı görülür: *"Ölümler öldükleri bilinerek birkaç gün, mesela üç gün daha canlı olarak aramızda dolaşabilirler. Sevdiklerini son bir kez görüp konuşma olanağı bulabilirler."* (s. 147) gibi ölüm biçimleri tasavvur eder. Yakında öleceğini hisseder ve ürperir. Kendisini ölmüş olarak hayal eder. Daha sonra nefes alışını ve doğadaki sesleri dinleyerek bu düşüncesinden vazgeçer. Tüm bu düşüncelerinin yakında öleceği için aklına geldiğini düşünür: *"Amaan, sat anasını! Öyleyse öyle, ölümü çoğu kez bir kurtuluş olarak düşünmez misin; öyleyse bu panik niye? Zaten, düşüncelerinin hakkı yanı az değildi. Herkes bir zaman bir şekilde öleceğine göre yaşam bir yerde ölüm için ayrıntıydı."* (s. 148) diyerek bu düşüncelerini umursamamayı tercih eder.

Erdem, dağın eteğinde geçirdiği ikinci akşamın sonunda yine ölüm üzerine kafa yorar. Murat ile girdikleri iddia, onun hayatını tehlikeye atacaktır. Tehlikeli bir rotadan dağın zirvesine tırmanacaklardır. Bunun bile ölüme gitmek olduğunu bilirler. Erdem, girilen bu iddianın zamansız olduğunu farkındadır. Çünkü henüz oraya geldiğinden beri yeterli düzeyde düşünme fırsatı bulamamıştır. Yaşamak ve ölüm konusunda nihai kararını vermeden bu tırmanma denemesinin erken olduğunu, yaşamak mı yoksa ölmek mi istediğini henüz bilmediğini düşünür.

Modern Yaşama Yönelik Eleştiri

Erdem, bir şirkette yönetici konumunda çalışmaktadır. Uzun süredir iş hayatındadır ve bu süre boyunca çevresindeki insanları gözlemlemiştir. İş hayatını, çalışmanın amacını, çalışanların dünyalarını ve karakterlerini sorgulama içerisindedir.

O, iş yerindeki düzeni ve insanları sahte bulur. İşinin önemsiz, oradaki insanların ise dedikoducu olduğunu düşünür. Dağın yamacına çıkmış ve tüm hayatını geride bırakmıştır. Bulunduğu yerde, iş hayatını ve iş arkadaşlarını adeta öğrenerek tasavvur eder. Erdem, insanların büyük hırs ve azimle çalışmalarını şaşkınlıkla karşılar. Kazanma ve yükselme hırsı insanların gözünü kör etmiştir: *“Bir tilki gibi kurnaz olacaksın, bir sırtlan kadar sinsi, köpekbalığı kadar sessiz, yılan kadar kıvrak, fırsat çıkınca bukalemun dili kadar hızla kapacaksın istediğini.”* (s. 42). İnsanlar bu düşüncelerle işlerine sarılırlar. Erdem ise bu kadar çalışmaktan kendini düşünmeye fırsatı kalmadığından yakınıdır. Kendisi müdür konumundadır ama bu konumun onun için bir değeri yoktur. Erdem’in aksine diğer insanlarda ise aşırı bir mevki ve yönetme hırsı vardır. Daha çok kazanmak, daha çok mülk ve prestij sahibi olmak için çalışırlar. Erdem’in iş arkadaşları, şirkette birbirleriyle rekabet halindedirler. Çalıştığı şirket de başka şirketlerle rekabet içerisinde: *“Tek amaç, daha güçlü konuma gelmek. Rakipler. Şirket içinden rakipler. Rakip şirketler... Daha güçlü olmak gerek. Her şey rakipleri alt etmek için. Alt etmek ne için? Belirsiz. Peki belirli olan ne?”* (s. 48) diye düşünen Erdem, bu amansız yarışa anlam veremez ve ister istemez bu yarışın içinde bulunmaktan rahatsızlık duyar. Dağ yamacına çıkmasının sebeplerinden biri de bu yarıştan kaçmak istemesidir. Erdem, bu yarışın sonunun olmadığını düşünür: *“yükseliyoruz yükseliyoruz, ama nereye?”* (s. 49) diye sorgular. Ona göre bu yarışın bir kazananı yoktur.

Gelişmiş toplumlarda da teknolojik çağa karşı tepkiler olmuştur. Kendilerine amaç edinmiş oldukları “refah toplumu” düzeyine eriştiklerinde bireyler, sahip oldukları maddi bolluğa karşılık, boşluk, anlamsızlık ve yabancılaşma gibi daha önce hiç tanımamış oldukları duyguları yaşamaya başlamışlardır (Geçtan 2016: 22). İnsanlar modern ve teknolojik yaşamın tutkunudurlar. Erdem onlardan nefret eder. Bu insanlar şehir dışında herhangi bir yere gittiklerinde, yaşadıkları şehri arkalarında bırakamazlar. Bir doğa gezisine gitseler, akılları pahalı arabalarında, renkli şehir hayatında kalır. Bir an önce o suni hayatlarına geri dönmeyi hayal ederler. Erdem, kendisinin de bu insanlardan olduğunu düşünür. “Kendi gerçeğine ters düşen insanoğlu, kendi yarattığı düzenin dışı durumuna düşünce idealleriyle gerçekleri arasında sıkışıp kalmıştır. Sıkışıp kalmak ya da toplumsal o araya düşmek trajik durumun azgınlaştığı ve bunalım kültürünün yoğunlaştığı bir bataklaktır” (Özcan 2015: 16) görüşündeki gibi, Erdem kendini bu bataklığın

içinde görür fakat kendine, katlanmak zorunda olduğu bir ruh olarak bakar. Daha fazla dayanamayacağını anladığında iplerin kendi elinde olduğunu, kendi sonunu kendisinin tayin edebileceğini düşünür.

Erdem, insanların hayat için çırpınışlarını gizlediklerini düşünür. Ona göre insanlar, sahip olduklarını ellerinde tutmak için veya daha fazla şeye sahip olmak için nasıl çabaladıklarını saklarlar ve hayata karşı lakayt bir maske takmışlardır:

“Tutunamayan” ı oynayanlarla kaynıyor ortalık. Uyumsuz. Sorunlu, her şeyi anlamsız bulduğunu söyleyen, tutunmak için hiçbir şey yapmadığı havasında yığınla insan. Oysa ellerine bir dikkat edin, demir pençeler görürsünüz. Çelik tırnaklar. Yakınlarında uzaklarında ne görür, ne hissederse pençelerini takarlar. Tutunurlar, hem de ne biçim tutunurlar.” (s. 168).

Erdem'in yamyam olarak telakki ettiği bu insanlar ve onların yaşayışlarına alternatif olarak olumlu bir insan tipi hayali vardır: Sıradan insan. Kendisi için bunu arzu eder. Daha dingin, sıradan ve şehirden uzak bir hayat, bu karmaşık ve rekabetçi yaşamın tam zıttı konumundadır:

“birkaç bin nüfuslu sıradan bir Anadolu kasabasında yaşamak... Ha deyince toprağa, çimenlere basabileceği yoksul bir evde... Bahçe kapısını açıp dışarı çıktığında sağa dönerse toprak yol onu beldenin merkezine götürür; sola dönerse az ötedeki tepelere, açık alanlara... Huzur buydu işte.” (s. 64).

Erdem'i bulunduğu dağın yamacına çıkararak, ona, kendisini, yaşamını, yaşamının anlamını sorgulatan, hayatından vazgeçmeyi planlatan sebeplerden biri de içerisinde bulunduğu toplumdur. Bu toplum, yolsuzlukların ve adaletsizliklerin toplumdur. Birçok kurumda yolsuzluk ve adaletsizlik vardır. Birçok insan ikiyüzlü ve tutarsızdır. Erdem, kafasını toplayıp sağlıklı düşünebilmek için dağa çıkmayı tercih etmiştir. Burada fiziksel olarak, yaşadığı toplumdan uzaklaşmış olacak, kendisiyle baş başa kalacaktır. İnzivaya çekilme, diğer insanlardan kendini uzak tutma, insan ilişkilerinden doğabilecek acılara karşı ilk akla gelen korunma yöntemidir (Freud 2014: 37). Onun bu planı gerçekleşmez. Orada kamp yapmaya gelen yabancı insanlarla karşılaşır, tanışır ve fiziksel olarak tam anlamıyla yine yalnız kalmaz. En önemlisi ise zihinsel olarak yalnızlığı bir türlü becerememesidir. Erdem'in amacı yalnız kalmak ve kendisini dinlemektir

fakat bunu bir türlü gerçekleştiremez. Şehir, şehirdekiler zihnini bir türlü terk etmez. Sürekli iş arkadaşlarını, onlarla ilişkilerini, ikili ilişkilerini, şehirdeki kokuşmuş hayatı düşünür durur. Yaşadığı toplumun o kadar etkisindedir ki romanın başından sonuna kadar kendini, onları düşünmekten alıkoyamaz. Yalnız kalma planı zihinsel olarak da fiziksel olarak da gerçekleşmez. İnsan; hem bireysel bir bütün hem de sosyaldır. Kendi kendine, dışarıyla hiç bir etkilenişimi olmadan, yaşaması mümkün değildir (Tekşan 1988: 3). Nitekim dağ yamacına ölüm veya yaşamdan hangisini seçeceğini düşünmeye gitmiştir, ama orada bile, insanların etkisinde kalır ve yeni tanıştığı Murat ile girdiği iddia sonucu ölüm tehlikesi yaşadığı bir tırmanışa kalkışır.

Ebeveynlerle Olan İlişki ve Cinsellik

Erdem'in cinselliği anlamlandırmasında ve cinselliği yaşama noktasında annesinin ve babasının etkisi büyüktür. Babası, gençliğinde çapkın bir adamdır ve açık fikirlidir. Annesi ise babasının tam zıttı olarak son derece tutucu ve cinselliği bir suç olarak görebilecek düzeyde bir zihniyete sahiptir. Erdem çocukluğundan itibaren anne ve babasının farklı zihniyetleri arasında kalmıştır. Yaşamı anlamlandırmada yaşadığı başarısızlık cinsellik konusunda da mevcuttur. Hayatında yaşadığı boşluk duygusunu cinsel hayatında da yaşar.

Romanda, Erdem'in annesine yönelik pek bir detay verilmese de bahsi geçtiği kadarıyla ketum bir kadın portesi çizilir. Erdem'in düşüncelerinden oluşan romanda, annesiyle ilgili olumlu bir izlenim veya herhangi bir sevgi sözcüğü bulunmaz. Annesi, sadece Erdem'in cinselliği algılayışındaki problemlere etkisi bağlamında metinde yer bulur. Babasıyla ilgili olarak da "*Hastalanmadıkça babası ilgi göstermez ki*" (s. 63) cümlesinden babasının Erdem'e karşı tutumunu anlıyoruz. Oğuz Cebeci'nin "Anneyle çocuk arasındaki sevecenlik ilişkisi, çocuğun gelecekte kuracağı bütün ilişkilerin altyapısını oluşturur. Bunun cinsel ilişkilerle de ilgisi vardır." (Cebeci 2015: 81) görüşünden hareketle Erdem'in çocukken annesiyle yaşadığı ilişkinin, yetişkinlik çağındaki cinsel ve toplumsal yaşamını etkilediği çıkarımı yapılabilir. Ayrıca Cebeci, kimlik duygusunun oluşumunda, çocuğun ilk çevresinde bulunan kişilerin belirleyici bir önemi olduğuna dikkat çeker (Cebeci 2015: 81). Erdem'in, iki zıt karakter olan anne ve babasının arasında yetişmesi, ileride yaşadığı boşluk duygusunun en büyük sebeplerinden

biridir. Erdem, ne kendi varlığını anlamlandırabilir ne de toplum içerisindeki yerini tayin edebilir.

Erdem karakterinin kimlik oluşumunda ebeveynlerinin etkisini önemlidir. Erdem sürekli kendini anlamaya ve tanımlamaya çalışır: “*zaman zaman kendini ispatlamaya kalkışıyor; hepsi sonuçsuz. Kime ispat edecek kendini? Kendine.*” (s. 60). Birçok konuda olduğu gibi çocukların şahsiyet kazanımında da ebeveynlerin payı büyüktür. Çocuk, anne babasıyla olan ilişkisinde, formel bir kimlikten gerçek hayatta kullanılacak bir hareket modeli çıkarma konusunda, ebeveynin sahip olduğu dönüştürücülük yeteneğini içselleştirmek suretiyle bir kimlik oluşturmaktadır (Cebeci, 2015 109). Ayrıca Cebeci, çocukken annesiyle sıcaklık kurmamış bireyler için “Bunlar özünde narsistik karakterlerdir ve edebiyattaki anarşist, nihilist, terörist karakterleri olduğu kadar tepkisel ve güdüsel davranışlarıyla dikkat çeken kişileri açıklamakta da kullanılabilir.” (Cebeci 2015: 110) ifadelerini kullanmaktadır. Bu, Erdem karakteri için de uygun düşebilir. Erdem, ilk gençliğinde sol örgütlere katılır ve anarşist eylemlerde bulunur. Bilinçaltındaki cinsellik dürtüsü, onu şiddete ve anarşiye yöneltmiştir. Din konusundaki eğilimi de nihilizm olmasa da agnostisizme yakındır. Net bir tanrıtanıma değıldir; “Tanrı olsaydı” gibi varsayımları vardır. “Tanrı’nın ve dinin bir seçenek olarak ortadan kaldırılması, modern insanı köksüz yapmıştır. Sadece buralı olan insan, öte dünya kavramını ortadan kaldırmakla yaşamak imkânı olan ikinci bir dünyadan olmuştur. (...) Dinin iyimser bakışından mahrum kalan insan için ölüm, tam bir trajedi mahiyeti kazanmıştır. Kısacası Tanrı’yı dünyadan kovmakla en büyük seçeneğini elinden kaçıran modern insan, kendisini yeryüzünde seçeneksiz bırakmıştır” (Özcan 2015: 14).

Erdem, iki farklı kişiyle karısı Ayşe’yi aldatmıştır. Bunlardan ilki, çalıştığı şirketin genel müdür yardımcısının karısıdır. Olay, iş vasıtasıyla gittikleri bir yurt dışı kongresinde gerçekleşir. Erdem’in bu davranışı “evinden uzak kişilerin cinsel yaşamlarının hız kazanması ve serbestleşmesi süperego denetiminin, bu denetimi temsil eden kişilerin o çevrede bulunmamaları nedeniyle zayıflamasından değil, kişinin benlik-nesnelere ve onların sağladığı doğrulamadan yoksun kalması, ayrıca alışık olunmayan ve iyi kavranamayan bir çevreye girmenin getirdiği gerilimlerden kaçınmak için cinselliğin bir “kişilik-doğrulayıcısı” olarak kullanılmasındandır.” (Cebeci 2015: 112-113) görüşüyle açıklanabilir. Karısını aldattığı diğer kişi ise

Ayşe'nin kuzeni olan Selin karakteridir. Selin'i küçüklüğünden beri tanır ve Selin'in çocukluk hâli bile onda erotik çağrışımlar yapmaktadır: “*Selin koşuyor usunda. Kısacık mini eteği ve dar bluzuyla*” (s. 192). Bunun sebebi, hayatının en büyük imgesi olan Esin'le benzerlikleri olabilir. “*İsmi ne de çok benziyor Esin'e. Esin'e hareketleri de benziyor, konuşma tarzı da, konuşurken başını sallayışı, saçlarını geriye atışı. Kıkırdayışı*” (s. 192).

Sonuç

Sanayi ve teknoloji alanındaki devrimler, toplumsal değişimler ve kırılmalara yol açmıştır. Kentleşme hızlanmış, insanlar kitleler halinde yaşamaya başlamışlardır. Toplumdaki bu köklü değişimler önemli sosyolojik ve psikolojik değişimleri de beraberinde getirmiştir. Modern yaşam diye tabir edilen bir yaşam şekli ve modern insan tipi ortaya çıkmıştır. Bu modern insan tipi günümüzde mevcudiyetini korumakla beraber, kendine, yaşadığı topluma, toplumsal değerlere ve normlara yabancılaşmış, bunalımlı, yalnızlık içerisindeki insanlardır. Roman türü de genel itibariyle toplumla paralel gelişim gösterir ve her dönemin sosyolojik, sosyal-psikolojik aynası niteliğindedir. Çağımızın ortak problemi olan yabancılaşma, bunalım gibi meseleler ise modern romanların çoğu kez odak noktası olmuştur. İncelediğimiz romanın başkışisi de anlattığımız insan modeline denk düşen bir karakterdir. Roman, modern çağ insanının yaşadığı yalnızlık, yabancılaşma, bunalım ve bunların sebep olduğu intihar düşüncesini sosyolojik ve psikolojik unsurlarla vermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

Alptekin, Kamil ve Duyan, Veli. *İntihar ve İntiharı Önleme*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi, 2012.

Arslandoğlu, Kaan. *İntihar-Zamanımızın Bir Kahramanı*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2005.

Balcı, Yunus. *Tanpınar Trajik Bir Şair ve Şiiri*. İstanbul: 3F Yayınevi, 2008.

Balık, Macit. “Edip Cansever'in *Tragedyalar*'ında Yalnızlık, Bunalım ve Yabancılaşma”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4/18, s. 9, 2011.

Cebeci, Oğuz. *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2015.

Durkheim, Emile. *İntihar*. Çev. Zühre İlkgelen. İstanbul: Pozitif Yayınları, 2013.

E. Erkal, Mustafa ve Baloğlu, Burhan ve Baloğlu, Filiz. *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü (Kavramlar)*. İstanbul: Der Yayınları, 2017.

Ertoý, Muhammet. *Yabancılaşma Kader Mi, Tercih Mi?*. Ankara: Lotus Yayınevi, 2007.

Freud, Sigmund. *Uygarlığın Huzursuzluğu*. Çev. Haluk Barışcan. İstanbul: Metis Yayınları, 2014.

Geçtan, Engin. *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis Yayınları, 2016.

Kabaklı, Ahmet. *Edebiyat Akımları*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2016.

Kılıç, Sadık. *Yabancılaşma*. İstanbul: Rahmet Yayıncılık, 1984.

Okay, M. Orhan. *Edebiyat ve Edebî Eser Üzerine*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.

Özcan, Tarık. *Şâir ve Trajedi*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2015.

Sarıkaya, Orhan. "Türk Edebiyatında Bir Yabancılaşma Prototipi Olarak "Otel Kâtibi", *International Journal of Languages' Education and Teaching*, C. 3, s. 167, 2014.

Tekşan, Mesut. "Tanzimat Romanında İntihar Olaylarının Psikolojik ve Sosyal- Psikolojik Sebepleri". Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, 1988.

